

Сьогодні через Інтернет до електронних каталогів та повнотекстових баз даних харківських бібліотек мають віртуальні користувачі.

Таким чином, звернувшись до історичних засад розвитку харківських бібліотек ми дослідили три етапи початковий (дореволюційний), радянський та етап незалежності. Свої джерела бібліотеки Харкова беруть ще у 18ст. тому вони є берегинями багатовікових бібліотечних традицій але постійно розвивають свої соціальні функції в суспільстві та впроваджують інновації в щоденну діяльність.

УДК 316.776.22

Пічугіна Юлія Олександрівна,

аспірантка кафедри бібліотекознавства і соціальних комунікацій
Харківської державної академії культури

пошт. адреса: 61057, м. Харків, вул. Римарська, 19, кв. 10-А

конт. тел.: 063-776-94-73; 066-950-68-16

e-mail: YulaPi4ugina@gmail.com

БІБЛІОТЕЧНА ЦЕНзуРА В УМОВАХ ГЛАСНОСТІ

Цензура в сфері бібліотечної діяльності виникла і існувала як потужний інструмент впливу на свідомість читачів, з одного боку, і як засіб обмеження доступу до «небезпечної» літератури – з іншого. Головними засобами цензури переважно були: видання певних циркулярів, розробка спеціальних інструкцій та положень, що визначали головні напрями бібліотечної діяльності, масові «чистки» книжкових фондів бібліотек, створення «спецхранів», підпали і т. ін. Але, на щастя, це вже сторінки із історії.

В сучасних умовах будь-яка цензура позбулася статусу легітимної у багатьох цивілізованих державах з громадянським суспільством, зокрема в Україні, що призвело до того, що цензура сьогодні офіційно вважається трагічним минулим, яке аж ніяк не можна пристосувати до сьогодення. Більше того, цензура заборонена на законодавчому рівні, про що свідчить стаття 15 діючої Конституції України. В сфері бібліотечної діяльності ми спостерігаємо те ж самі зміни. Згідно із статтею 18 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» вилучення документів з бібліотечних фондів за ідеологічними чи політичними ознаками забороняється [3].

На жаль, не зважаючи на офіційну заборону цензури, інколи ми продовжуємо наступати на «граблі несвободи». Так, у серпні 2008 року в Україні на виконання наказу Міністерства культури і туризму було розпочато здійснення заходів, направлених на вилучення із українських бібліотек книг, які розглядаються як «комуністично-шовіністська література» [1]. Цей випадок викликав цілу купу суперечок. Одні кажуть, що ці книги не несуть ніякої цінності, адже в них переважно викладається «політична брехня» радянського тоталітарного режиму, яка була на руку діючій владі. Інші говорять, що це наша історія і ми маємо знати, яке бачення картини світу в той чи інший період мали

наші пращури. На щастя, такі ситуації виникають у край рідко. Проте нагальним є вирішення питання, чи мають бібліотекарі в умовах сучасних процесів демократизації і гуманізації виступати в ролі цензора, відфільтровуючого «шкідливу» або «неякісну» літератури, а може, навпаки, бібліотеки мають працювати за принципом «вся інформація для всіх».

Здавалось би, звідкіля в бібліотеці взятися «шкідливій» літературі. Тут на згадку одразу приходять епохальна книга Адольфа Гітлера «Майн кампф» – твір з відвертою пропагандою фашизму. В такому разі варто пригадати публікацію Ю. Н. Столярова на тему «Как найти золотую середину между свободой чтения и библиотечной цензурой», яка присвячена питанню цензури «небезпечної» літератури. В своїй статті Ю. Н. Столяров говорить: «Чому ж ми не вправі відмовити читачеві у видачі «Майн кампф», якщо просування цієї книги суперечить нашій соціальній місії? Розмірковування на кшталт того, що він завжди може дістати цю книгу в іншому місці, рівноцінне рішення шкільного буфету продавати дітям горілку, сигарети, а то й наркотики: їх також нескладно дістати поза шкільними стінами. Інша справа, якщо бібліотека вбачає свою місію в повсюдному сприянні розвитку суспільних наук. Там «Майн кампф» буде такою ж складовою частиною фонду і одиницею видачі, як будь-який інший суспільно-політичний твір» [5, с. 73]. На нашу думку, це дуже переконливий аргумент.

Новітньою формою прояву бібліотечної цензури виступає так звана цензура смаку, питання якої сьогодні дуже активно обговорюють провідні американські бібліотекарі. Тут йдеться про «низькопробну» літературу, а саме про белетристику і, як наслідок, про виховання гарного смаку у читачів. Американські спеціалісти наголошують на тому, що головною задачею бібліотекаря є забезпечення фонду бібліотеки якісною інтелектуальною літературою, і виховання відповідного попиту у своїх читачів. Проте якщо фонди бібліотек будуть наповнюватись за таким принципом, може виникнути загроза втрати багатьох читачів [4]. Питання «цензури смаку» до сьогодні залишається відкритим.

Цензура в Інтернеті має пряме відношення до бібліотечної сфери діяльності, адже сучасна бібліотека обов'язково має бути обладнана комп'ютерами з доступом до світової мережі Інтернет. Відповідно до «Основоположних принципів для європейської культурної політики» використання системи фільтрації або блокування в місцях суспільного доступу до Інтернету являє собою порушення прав людини; а якщо в місці суспільного доступу є обладнання фільтрації або блокування, то вони мають виступати як допоміжні засоби, і користувач в такому разі сам вирішує необхідність їх застосування [6, с. 33].

І на кінець, в усі часи і в усіх країнах в цілях суспільної безпеки держава охороняла і продовжує охороняти свої таємниці: військові, економічні, медичні, комерційні та ін. Закрита для широкого суспільного користування література існувала, існує і, скоріш за все, буде існувати завжди. Складні стосунки бібліотек і державного регулювання доступності інформації частіше за все вирішувалися однозначно: одні книги вилучалися із фонду назавжди, інші

передавалися на зберігання в особливі приміщення – спецхрани. Всі найбільші бібліотеки у світі, які мають статус державних книгосховищ, в тій чи іншій формі обмежують видачу матеріалів, які являють собою державну або службову таємницю, а також видання ідеологічного характеру, поширення яких офіційною владою визнано небажаним в цілях охорони соціальних і етичних норм суспільства [2]. Виходячи з цього, від цензури нам не куди не подітися.

На нашу ж думку, роль кожної сучасної бібліотеки має полягати в організації комфортного необмеженого доступу до своїх фондів. Жодна бібліотека не повинна обмежувати доступ до інформації виходячи із ідеологічних або політичних міркувань. Адже будь-яке обмеження може призвести до втрати читачів, особливо враховуючі сьогоднішні потужні інформаційні можливості Інтернету.

Список використаної літератури:

1. Загоруй Я. Книги поделят на правильные и не очень : [Електронний ресурс] / Я. Загоруй // Газета 24 : [сайт]. – Режим доступу : <http://gazeta.24.ua/news/show/id/60947.htm>

2. Махотина Н. В. Библиотечные фонды литературы ограниченного распространения: проблемы функционирования и изучения / Н. В. Махотина, О. П. Федотова // Региональное книговедение: Сибирь и Дальний Восток : сб. науч. ст. / Гос. публич. науч.- технич. б-ка СО РАН. – Новосибирск, 2008. – С. 337-344.

3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : закон України : за станом на 01.01.2010 р. : [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=32%2F95-%E2%F0>.

4. Равинский Д. Фонды и вкусы – что им Гекуба? : Американские библиотеки и «низкопробная литература» [Текст] / Д. Равинский // Библ. дьло. — 2003. — № 2. — С. 31 – 33.

5. Столяров Ю. Н. Как найти золотую середину между свободой чтения и библиотечной цензурой / Ю.Н. Столяров // Научн. и техн. б-ки. — 2007. — № 5. — С. 68 – 74.

6. Трушина И. А. Цензура в библиотеках: старая проблема в новых условиях/Ирина Александровна Трушина//Библиотекосведение. - 2004. - №1. - С. 30 – 34.

УДК 024:004

Поляк Наталя Петрівна,

студентка факультету бібліотекознавства та інформатики, 5 курс

Харківської державної академії культури

пошт. адреса: ХДАК, Бурсацький узвіз, 4, м. Харків, 61057, Україна

**ПРОБЛЕМИ ЧИТАННЯ МОЛОДІ
В ПЕРІОД ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Поява і розвиток інформаційних технологій спричиняє суттєві зміни